

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Херман Мелвил

ПРЕВАРАНТ

Превод Бранислава Г. Ромчевића



Наслов оригинала: *The Confidence–Man*, by Herman Melville.

Наслов превода: *Преварант*, од Хермана Мелвила.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић.

© 2010 **Бранислав Г. Ромчевић**. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин, нити икако комерцијално користити – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ПДФ, са забраном копирања и штампања.

Садржај

О писцу и књизи	4
<i>Преварант</i>	8
Појмовник преводиочев	431

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Херман Мелвил рођен је 1819. године у Њујорку, у породици англо–холандског порекла, имућној све до банкротства и смрти његовог оца (1830, односно 1832). Овај обрт судбине натерао је Мелвила да још као тринаестогодишњак почне борбу за живот. Ради у банци као службеник, захваљујући ујаку, једном од директора; код брата, у трговини, до братовог банкротства; код стрица, као испомоћ на фарми; као сеоски учитељ; као кабински слуга, 1839, на прекоокеанском путовању за Енглеску. Године 1841. плови, као прост морнар на китоловцу *Акашнет*, за Пацифик, где проводи, доста пустоловно, следеће четири године. Морнарио је на три китоловца; двапут дезертирао с лађе; боравио међу људождерским домороцима на Маркиским Острвима; обављао разне послове, укључујући књиговодствене и пољопривредне, на Тахитију и Хавајима. У Хонолулуу се, 1844. године, као морнар укрцава на ратну фрегату *Сједињене Државе* и враћа се, око Рта Хорна, за Сједињене Државе. Решава да му писање буде занат. Током следећих

шест година, Мелвил успева да се ожени, да купи фарму близу Питсфилда у Масачусетсу (где почиње његово, касније развргнуто, пријатељство с већ познатим писцем Натанијелом Хоторном), и да објави пет романа – *Тајни, Ому, Редберн, Марди* и *Белу јакету*. Ови буду добро прихваћени код читалаца, поглавито као писање о аутентичним поморским пустоловинама (с изузетком *Мардија*, заплетене алегорије, која се сматра „прелазом“ ка *Мобију Дику*). Накратко, 1849, посећује Енглеску и Европу, у вези с објављивањем својих књига тамо. Године 1851, у својој двадесет и деветој години, Мелвил објављује самог *Мобија Дика*. Књигу одбијају и читаоци и критичари. Мелвил је свестан њене вредности. Тврдоглаво наставља да „пише како жели“ и следеће године објављује *Пјера*, дело у нескладу с пуританском хипокризијом, које изазива огорченост чак и у Мелвилових познаника. Он је узбуњен и покушава да, по примеру свога пријатеља Хоторна (ког је његов пријатељ, амерички председник Пирс, поставио за конзула у Ливерпулу, у Енглеској) добије државну службу, можда конзулство на неком од острва Пацифика. Но, његов очигледни неконформизам, а вероватно и извесни критички политички ставови у *Мобију Дику* и *Белој јакети*, као и његово недовољно формално образовање, не иду му наруку. До 1857. објављује *Израиља Лончара*,

Приче са веранде, Преваранта. Даљих шест година су губљење наде. Мелвил, душевног и физичког здравља ради, путује; обилази Италију и Свету Земљу. Затим, с малим успехом, једно време по америчким градовима држи предавања о својим пустоловинама на Пацифику. Приморан је да прода фарму. Сели се у Њујорк, где му пријатељи, 1866, еда би преживео, прибављају службу лучког царинског инспектора. Током деветнаест година на томе месту, Мелвил, незапажено, објављује збирке своје поезије (*Бојне песме, Обличја рата, Кларел, Јован Мар и други морнари*). Живот му зачињавају несреће (смрт оба сина), недаће (неслагање са женом) и тоњење у заборав, чију потпуност достиже 1871. У заоставштини његовој нађоше и необјављен рукопис кратког ремек—дела, новеле *Били Пуп, морнар*. Тридесетак година потом, био је проглашен за најзначајније романсијерско перо Америке свих времена, за ствараоца равноправног својим великим руским савременицима, за великана што је члан вечне дружине књижевног Пантеона, садруга Хомеру, Сервантесу, Шекспиру.

„Преварант“ је последње дело које је Мелвил написао као професионални писац, и његов последњи роман, ако се не рачуна посмртно нађени „Били Пуп, морнар“.

Објављено 1. априла 1857, представља његово десето веће

дело у једанаест година. И радња романа догађа се једног 1. априла, на Дан априлске луде, на парњачи која се реком Мисисипи спушта ка Њуорлинзу. Збивања се врте око мистериозног странца, који се, све изнова прерушен у нове ликове, труди да извара људе које среће, наизглед зарад тривијалне добити, али, у ствари, с нејасним мотивом, чија природа се оставља на размишљање читаоцу. Роман је истовремено културолошка сатира, алегорија, и метафизичка расправа, чије теме су искреност, моралност, религиозност, економски материјализам, људски идентитет. Док ће, с једне стране, савремени читалац имати потешкоћа да препозна и разуме неке културне појаве и личности Мелвиловог доба, биће, с друге стране, често задивљен универзалношћу и пророштвом Мелвилове прозе.

Бранислав Г. Ромчевић

ПРЕВАРАНТ

Глава 1. НЕМАК СЕ ПЕЊЕ НА БРОД НА
МИСИСИПИЈУ. О рођају сунца једног првог априла,
појавио се, изненада као Манко Капак на Језеру Титикаки,
човек у бледожутом на обали у граду Сенлују.

Образ му беше бео, брада маљава, коса боје лана, шешир
од бела крзна, с дугом, рутавом длаком. Не имаше ни
кофера, напртџаче, путне торбе, нити завежљаја. Носач за
њим није ишао. Пријатељи га нису пратили. По слегању
рамена, кикоту, шапату, чуђењу светине, беше јасно да је
странац, у крајњем значењу те речи.

Чим се појавио, крочио је на омиљену парњачу
„Фиделу“, што се баш спремала да крене за Њуорлинз.
Посматран а непоздрављен, с изгледом неког ко нити
тражи нити избегава пажњу, него мирно следи стазу
дужности, без обзира да ли води кроз пустолине или
градове, он се кретао доњом палубом док не налете на
један плакат близу канцеларије капетанове, који је нудио
награду за хватање тајанственог хохштаплера, за ког се
претпоставља да недавно стиже са Истока; потпуно
јединственог генија у свом позиву, мада није било јасно

дато у чему се састоји јединственост његова; али је следило оно што се чинило да је његов тачан опис.

Као да је то позоришна објава, светина беше окупљена око тог огласа, а у њој неколики кавалери, чије очи – беше јасно – беху на штампаним словима, или су их, барем, озбиљно тражиле иза капута пред собом; но гледе прстију њиних, ови беху умотани у некакав мит, мада, током једног случајног застанка, један од тих кавалера донекле откри своју шаку купујући, од другог једног кавалера – торбара ћемерима по положају – једно од његових популарних средстава заштите, док је један други торбар, који беше још један окретан кавалер, пиљарио, у најгушћој гомили, житија Мезана, бандита из Охаја, Марела, пирата с Мисисипија, и браће Харп, пљачкаша из околине Зелене Реке у Кентакију; створова, од првог до потоњег, у то време потамањених, и то највећим делом, ко ловљена поколења вукова у истим подручјима, која остављају сразмерно мало баштиника; што би се чинило поводом за искрено честитање, и то и јесте свима сем онима који мисле да се у новим земљама, где се вукови побију, лисице множе.

Заставши на томе месту, странац тако успе да се прогура да се, најзад, постави уз сам плакат, а онда, извадивши таблицу и повукавши по њој неколико речи, њу подиже пред собом на разину плаката, тако да они што читају прво

могу читати и потоње. Речи беху ове: „Милосрђе зло не мисли.“

Како је, да би на то место дошао, мало истрајности, да не кажемо упорности, благо ненасилне врсте, било неизбежно, није баш с великим одушевљењем светина посматрала његово очито уљештво; а пошто га пажљивије разгледаше, и не опазише на њему обележја власти, него пре нешто сасвим супротно, јер он имаше изглед тако јединствено безазлен; усто, изглед за који они помислише да је некако непримерен том времену и месту, те се приклонише помисли да му је и писаније исте такве врсте; укратко, сматрајући да је нека врста будале, доста безопасне кад би се само са собом дружила, но не сасвим нешкодљиве као улез, они нису оклевали да га гурну у страну; а један му – мање љубазан но остали, или већи шалција – неприметним покретом вешто приплеска крзнени шешир на глави. Не наместивши га поново, странац се мирно окрете, па поново исписа нешто по таблици и диже је опет: „Милосрђе дуго трпи и љубазно је“.

Незадовољна његовом тврдокорношћу, за шта је то сматрала, светина га по други пут гурну у страну, и то не без епитета и неколико буботака, што све оста без замерке. Међутим, као да је најзад изгубио наду у погледу тако

тешког подухвата, у ком неко ко се, очигледно, не опире, настоји да наметне своје присуство ратоборним особама, странац сад лагано крете даље, али не пре него што своје писаније не измени у ово: „Милосрђе трпи све.“

Носећи своју таблицу пред собом као штит, сред зурења и ругања, он се лагано кретао горе–доле, а на окретиштима опет промени натпис у „Милосрђе верује у све“, а потом у „Милосрђе никад не омане“.

Реч „Милосрђе“, како беше првотно оцртана, цело време није брисана, слично левој цифри штампаног датума, чији остатак се, ради погодности, оставља неисписаним.

Неким посматрачима, необичност, аколи не и лудило, странца беше наглашена његовом немошћу и, можда исто тако, опречношћу његовом понашању коју су пружали поступци – сасвим у навадном и разумном редоследу ствари – бријача бродског, чији квартир, испод салона за пушење а до бара, беше двоја врата од канцеларије капетанове. Као да је дугачка, широка, покрита палуба, овде с обе стране заграђена излозима сличним дућанским, нека константинопољска аркада или базар, где се обавља више него један занат, овај речни бријач, у кецељи и папучама, на тренутак доста мрзоволна изгледа – можда зато што је тек из постеље изашао – отвараше своје просторије за тај дан и прикладно удешаваше спољни

изглед. С пословном журбом, пошто спусти своје кашке и намести у гвоздени носач, под углом палмовог дрвета, своју украсну моткицу, и то без претеране нежности према лактовима и ножним прстима светине, он окачи изнад својих врата, на уобичајени клин, некакав кричав, накићен знак од картона, који је сам вешто припремио, украшен сликом бритве, преклопљене под правим углом и готове да брије, и још, на ползу јавности, са две речи што се неретко виде на обали, где красе и друге дућане осим бријачких: „Без вересије“.

Натпис који, мада, у одређеном смислу, не беше мање наметљив од оних опречних странчевих, није, чинило се, изазвао одговарајуће ругање или изненађење, још мање гнев; а још мање, по свему судећи, оном што га написа донесе углед будалине.

У међувремену, онај с таблицом настави да се креће лагано горе–доле, али не без тога да изазва да се неки оштри погледи претворе у ругања, а нека ругања у гуркања, и нека гуркања у буботке; кадли га, ненадно, при једном од његових окретања, одостраг позваше два носача што ношаху један велик сандук; а како тај позив, мада гласан, беше без учинка, они – случајно или другојаче – својим теретом млатнуше о њега и скоро га претурише; кадли он брзим трзајем, осебујним, неразумљивим

стењањем, и жалосним давањем знакова прстима, нехотице откри да није само глув неголи и нем.

Ускоро, као да није баш недирнут тиме како је досад прихваћен, он оде напред и седе на једно усамљено место на каштелу, близу подножја степеница што воде на палубу горе, уз које и низ које степенице су бродари, у вршењу својих дужности, повремено ишли.

По том што се повукао у тај скромни део, беше очигледно да, као путник палубни, странац – иако изгледа приглупо – није сасвим несвестан свог места, мада је то што путује на палуби могло бити делимично ради погодности, јер је, по том што пртљага није имао, било вероватно да му је одредиште једно од малих успутних пристајалишта надамак неколико сати пловидбе. Него, иако није имао много да путује, ипак се чинило да је стигао са веома велике удаљености.

Иако ни прљаво нити неуредно, његово бледожуто одело изгледаше изгужвано, скоро офуцано, као да је он, путујући и дању и ноћу из неке далеке земље иза прерија, дуго био без окрепе постеље. Његов изглед беше истодобно господствен и изнурен, а откад он седе – изражаваше све већу уморну замишљеност и поспаност. Постепено савладана сном, његова глава боје лана клону; цело му се кротко тело опусти, те – напо наслоњено на подножје

степеница – лежаше непокретно, као нешто снешка у марту, који, нечујно се спутивши преко ноћи, својим белим спокојем изненади мрког фармера што провири са свог прага у свануће.

Глава 2. КОЈА ПОКАЗУЈЕ ДА МНОГО ЉУДИ ИМА МНОГО МИШЉЕЊА. „Чудак!“

„Сиротан!“

„Ко ли он може бити?“

„Каспар Хаузер.“

„Блажена ми душа!“

„Необичан изглед.“

„Зелени пророк из Јуте.“

„Варалица.“

„Нешто смера.“

„Онај што с духовима општи куцкањем.“

„Преиспољна будала.“

„Јадничак.“

„Покушава да изазове занимање.“

„Чувајте га се.“

„Овде чврсто спава, а на броду, без сумње, плевн
цепове.“

„Некакав дањи Ендимион.“

„Одбегли робијаш, уморан од измицања.“

„Јаков сања у Лузу.“

Такве беху епитафске опаске што их је, у противречју, говорила или смишљала измешана дружина која, окупљена на наднетом, попречном балкону на предњем делу горње палубе, не беше сведок претходних догађања.

Дотле је, као неки човек зачаран у своме гробу, срећно несвестан сваког оговарања, било дотераног било брбљивог, глувонеми странац и даље спокојно спавао, док је брод сад кретао на своје путовање.

На велики бродски канал Винг—Кинг—Чинг у Цветном Краљевству личи Мисисипи деломице тамо где – док широко тече измеђ ниских, у пузавице заплетених обала, равних као вучне стазе – носи големе, љуљајуће парњаче, налицкане и лакиране унутра као царске цунке.

Избушена дуж свог великог белог трупа с два реда прозорчића сличних пушкарницама, подоста изнад водене линије, „Фиделу“ би, ипак, странци с раздаљине могли сматрати за неку окречену тврђу на плутајућем отоку.

На трговце на берзи личе путници што зује на њеним палубама, док с невидних страна стиже мрмор ко од пчела у саћу. Лепе променаде, засвођени салони, дуге галерије, сунчани балкони, тајновити ходници, свадбене одаје, кабине многобројне ко отвори на голубарнику, и скривена уточишта као тајне ладнице у писаћем столу, пружају исте

могућности за јавност или повученост. Надметач на дражби или новца кривотворитељ могао би, с подједнаком лакоћом, негде овде обављати свој занат.

Иако се њено путовање од хиљаду и двесто миља пружа од јабуке до наранџе, од поднебља до поднебља, ипак голема „Фидела“, као нека скела, на сваком пристајалишту јоште прима додатне путнике у замену за оне што се искрцају; тако да, иако је увек пуна странаца, она им стално, у извесној мери, додаје, или их замењује странцима још странијим; ко фонтана риожанеирска, напајана с брда Коковарде, која стално буја од вода страних, но никад од истих делића страних у свакоме делу.

Мада досад, како се видело, човек у бледожуту никако не прође незапажен, ипак се чинило – по открадању у осаму и по томе што је тамо заспао и даље терао тако – да он тражи заборав, дар који се не ускраћује често молиоцу тако скромном као он. Она забуљена светиња на обали беше сада остављена далеко позади, те се видела нејасно где се роји као ласте на стрехи; дочим пажња путника би ускоро одвучена ка брзо пролећућим високим литицама и ливачким торњевима на мизурској обали, или литичастим Мизурцима и торњастим Кентакијцима у гомилама на палубама.

Ускоро дође до два–три успутна устављања, те задње

пролазно сећање на тог спавача нестаде, а он сам се, вероватно, пробудио и искрцао пре него што сад светина, како је уобичајено, поче да се свугде од мноштва распршује у разне скупине илити друштванца, који се, пак, у неким случајима, растурише на квартете, трија, и парове, или чак на појединце; потчинивши се, нехотице, оном закону природном што одређује, подједнако, распадање главнини, као, када време дође, и поједином делу. Ко међ Чосеровим хаџијама контерберијским, или оним источњачким, што преко Црвеног Мора прелазе ка Меки у месецу светковине, разноликости није мањкало. Домороци свију врста, и туђинци; људи од посла и људи од забаве; салонски људи и примитивци; ловци на фарме и ловци на славу; ловци на наследнице, ловци на злато, ловци на буфала, ловци на пчеле, ловци на срећу, ловци на истину, и још љући ловци на све ове ловце. Фине даме у ципелицама, и жене индијанске у мокасилама; северњачки шпекулант и источни филозофи; Енглези, Ирци; Немци, Шкоти, Данци; сантафејски трговци у пругастим ћебићима, и бродвејски кицоши у краватама од златотканице; кентакијски лађари пристала изгледа, и мисисипски плантажери памука, налик на Јапанце; квекери у правом сукну, и војници Сједињених Држава у пуној униформи; робови, црни, мулатски, кварталонски;

помодарски креолци шпански, и старомордни француски Јевреји; мормони и паписти; Гаван и Лазар; шаљивчине и жалобници, трезвењаци и веселјаци, ђакони и варалице; тврдокорни баптисти и гејаци; исцерени црнци и сујске поглавице, озбиљне ко велики свештеници. Укратко, шарен парламент, скупштина Анахарзиса Клоза свију сорти те многолике врсте хаџијске, човека.

Као што бор, буква, бреза, јасен, тиса, смрча, оморика, липа, јавор, сплићу своје лишће у природној шуми, тако ове подврсте смртника мешаху своје подврсте изгледа и одеће. Татарска сликовитост; некаква паганска необузданост и самопоуздање. Ту владаше полетни и свеспајајући дух Запада, чији знамен је сам Мисисипи, који, сјединивши токове најдаљих и супротних подручја, њих носи, стрмоглаво, у једној космополитској и самопоузданој бујици.

Глава 3. У КОЈОЈ СЕ ПОЈАВЉУЈЕ МНОШТВО ЛИЧНОСТИ. У предњем делу брода, не најмање привлачан објекат, неко време, беше један наказан црнац богаљ, у одећи од саргије и са старим тамбурином ко угљено решето у руци, који је, због нечег наопаког у вези с својим ногама, био, у ствари смањен на висину њуфаундлендског пса; тако да су се његово замршено црно

руно и добродушно, честито црно лице, трљали о горњи део бедара људи док је он успевао да се вуче около, музицирајући како—тако, и мамећи осмех и од најозбиљнијих. Беше необично видети га како, самом својом наказношћу, немаштином и бескућношћу, тако ведро сношеним, изазива веселост у неким из те светине, чије властите кесе, огњишта, срца, све што поседују, укључујући здраве удове, не могу развеселити.

„Како се зовеш, старо момче?“ рече трговац стоком гримизна лица, ставивши своју гримизну шаку на жбунасту вуну богаљеву, као да је она коврчаво чело црног јунца.

„Зову ме Црни Гвинејко, госпон.“

„А ко ти је газда, Гвинејко?“

„Ох, госпон, ја сам куче без газде.“

„Куче слободно, а? Е, тебе ради, жао ми је због тога, Гвинејко. Кучићи без газде рђаво пролазе.“

„Баш тако, госпон; баш тако. А видиш ли, госпон, ове ноге туна? Који би центлмен желео да буде власник ових ногу туна?“

„А где живиш?“

„Свуда дуж обале, госпон; мада сада идем да посетим брата на том пристајалишту; но углавном живим у граду.“

„Сенлују, а? Где спаваш обноћ?“

„На поду фуруне доброга пекара, господине.“

„У фуруни? Чијој, молићу? Који пекар, волео бих знати, пече такав црни хлеб у својој фуруни, и још поред својих лепих белих земички. Ко је тај исувише милосрдан пекар, молићу?“

„Ене га,“ овај диже, уз широк кез, тамбурин високо изнад своје главе.

„Сунце је тај пекар, а?“

„Да, госпон, у граду тај добри пекар утреје камење за овог старог мркоњу, кад он обноћ спава на плочнику.“

„Али то мора да је само лети, старо момче. Шта зими, кад хладни козаци стигну, звечећи и звонећи? Шта зими, старо момче?“

„Онда се овај јадни мркоња тресе врло гадно, велим ти, госпон. Ох, госпон, ох! Не помињи зиму,“ додаде он, уз дрхтај подсећања, те се одвуче у најгушћу светину, ко да црна овца напола смрзнута себи гурком прави топли лежај у срцу белог стада.

Досад му не би дато баш много пенија, а мање фини путници од оних у том делу брода, најзад свикли на његов чудан изглед, почеше да га буду сити као необичног објекта; кадли, изненада, црнац више него оживе њино првотно занимање, мајсторијом која, било случајно или намерно, беше јединствено искушење за разоноду и

милосрђе, мада, и више неголи сакати удови, њега доведе у пасји положај. Укратко, како је појавом личио на пса, тако сада, на весео начин, с њим почеше поступати као с псом. Док се и даље вукао међ светином, овда—онда он би застао, забацио главу и отворио уста као слон на бацане јабуке у менажерији, а људи би направили места испред њега и окушавали се у чудној врсти крајцарице, тако што би уста богаљева истодобно била и мета и кеса, а он поздрављао сваки вешто ухваћен бакрењак напуклом бравуром на свом тамбурину. Бити предмет милодарја заморно је, а осећати се обавезним да се чиниш весело захвалним у том јаду мора да је било то и више; но ма каква да му беху тајна осећања, он их је гутао, док и даље сваки бакрењак задржаваше на овој страни једњака. А скоро се стално церио, и само пар пута трепну, што би када неки новчићи, које бацише живљи даваоци милостиње, стигоше непријатно близу зуба његових – незгода чија немилост не беше ублажена чињеницом да се тако бачени пенији показаше да су дугмићи. Док је ова игра милосрђа још у јеку била, једна шепава особа, очију ко сврдла, мрзовољна лица – можебит неки отпуштен цариник, који је, изненада остављен без прикладних средстава издржавања, закључио да се освети властима и човечанству учинивши себе јадним до краја живота, тако што ће мрзети или

сумњичити све и свакога – овај плитки несрећник, после разних жалосних опаски о црнци, поче грактати нешто о том да је његова наказност варка, намештена ради финансијских циљева, што одмах обесхрабри обесна добротинства играча крајцарице.

А да та сумњичења дођоше од неког ко и сам на дрвеној нози хода шепаво, то изгледа не погоди никог присутног. Да богаљи, више од свих људи, треба да су дружевни, или барем да се уздрже од чупања брата шепавца на комадиће, да, укратко, имају мало сућути у заједничкој несрећи, изгледа да друштву не паде на памет.

Дотле се лице црнчево, пређе обележено чак више него стрпљивом добродушношћу, издужи у потиштен израз, пун најболнијег јада. Тако спуштено испод своје праве телесне разине, то лице њуфаундлендског пса преобрати се у равнодушно безнадежну молбу, као да му нагон каже да правда или кривда немају претерано везе с било каквим мушичавим расположењем ком се надмоћне памети могу подати.

Међутим, нагон је, мада зна, ипак учитељ испод разума, који, пак, вели, озбиљним речима Лисандеровим у комедији, пошто га Пук учини мудрацем својим чарањем: „Вољом човековом његов разум влада.“ Тако да, ма колико се људи нагло мењали у својим расположењима, није увек

мушичавост, него побољшана расуда, оно што, као у случају Лисандеровом, делује код њих.

Да, они почеше загледати црнца доста радознано; а човек са дрвеном ногом, окуражен тим доказом деловања својих речи, дохрама до црнца, те би га, с изразом пандура, да на лицу места докаже његово наводно варање, свукао а онда отерао, али буде спречен бучањем светине, која сада пређе на страну сиромашкову, против оног што малопре преокрену скоро сва мишљења на другу страну. Стог тај са дрвеном ногом би приморан да се повуче; а остали, нашавши да остају једине судије у том случају, не могоше да се одупру прилици да играју ту улогу; не зато што је слабост људска да се ужива у том да се буде судија неком на клупи оптуженичкој, какав јамачно сада тај несрећни црнац беше, него што то необично изоштрава људска запажања кад светина – уместо да стоји и посматра, и да јој суђут буде ганута призором кад с наводним кривцем строго поступа судија појединац – изненада дође до тог да сви они сами буду судије у том истом случају; као када, једном у Арканзасу, неком човеку по закону би доказано да је крив за убиство, али му пресуду народ сматраше неправедном, тако да га избавише да би му сами судили; а потом, како испале, нађоше да је још и кривљи него што суд то нађе, те одмах пређоше на извршење; тако да су

вешала пружала збиља опомињући призор човека што га обесише пријатељи његови.

Но ова светиња не стиже до таквих крајности, нити до ичега сличног њима; пошто они, засад, беху задовољни тим да црнца лепо и одмерено испитају; а измеђ других ствари, упиташе га има ли при себи какав документарни доказ, какву јасну хартију, која потврђује да му случај није патворен.

„Не, не, овај јадни стари мркоња нема ништа од тих корисних хартија,“ закука он.

„А зар нема неког ко може рећи за те добру реч?“ изусти једна особа што тек стиже из другог дела брода, млад епископални духовник, у дугом, равном црном капуту, мала стаса но мужеван, чиста лица и плавих очију, с безазленошћу, нежношћу и здравим разумом ко тријумвиратом у његовом изгледу.

„О, да, о да, центлмени,“ овај жудно одговори, ко да му се памћење, пређе нагло смрзнуто хладним милосрђем, нагло отопило у течност на прву љубазну реч. „Ох, да, ох, да, туна је на броду један врло фин, добар центлмен с флором, па центлмен у сивом капуту и белој машини, који знају све о мени; па, такође, центлмен с великом књигом; па биљни лекар; па центлмен у жутом пруслуку; па центлмен с бронзаном плочицом; па центлмен који је

војак; и још пуно добрих, љубазних, честитих џентлмена још на броду, што ме знају и што ће за ме добру реч казати, Бог и' благословио; да, и што ме познају колико овај јадни стари мркоња зна самога себе, Бог га благословио! Ох, нађите их, нађите их," додаде он озбиљно, „и нек дођу брзо, и свима вам покажу, џентлмени, да је овај јадни стари мркоња вредан љубазнога поверења свију вас љубазних џентлмена.“

„А како да нађемо све те људе у толикој светини?“ беше питање једног посматрача с амрелом у руци; особе средовечне, очигледно сеоског трговца, чију природну добронамерност учини бар опрезном неприродна злонамерност отпуштеног цариника.

„Где да их нађемо?“ напола замерајући понови махинално млади епископални духовник. „Ја идем да нађем једног, за почетак," додаде он брзо и оде, љубазном журбом примеривши дело речи.

„Залудна работа!“ гракну онај са дрвеном ногом, сад се опет прикучивши. „Не верујем да је од њих иједан на броду. Зар је просјак икад имао такво мноштво финих пријатеља? Може он доста брзо ходати, кад покуша, доста брже од мене; а лагати може и брже. Он је неки бели мућкарош, искривљен и офарбан да би намамио. Он и пријатељи његови сви су варалице.“

„Зар немаш милосрђа, пријатељу?“ рече сад, пришавши, један методистички свештеник, гласом самообуздатим, необично опречним његовој необузданој личности; висок, мишићав човек, ратничког изгледа, рођени Тенесијац, који је у Мексиканском рату био добровољни капелан добровољачког стрељачког пука.

„Милосрђе је једна ствар, а истина друга,“ узврати онај с дрвеном ногом; „он је нитков, велим ја.“

„А зашто, пријатељу, човек не би на тог сиротана гледао с колико може више милосрђа?“ рече војачки методист, све теже задржавајући мирољубиво опхођење према оном чија властита осорност као да му даваше тако мало права на тако нешто; „он изгледа честито, зар не?“

„Изглед је једна ствар, а чињенице су друга,“ осече онај други злобно; „а што се твог гледања тиче, како се може на ниткова гледати, осим као на ниткова какав јесте?“

„Не буди такав канадски чичак,“ препоручи методист, с нешто мање стрпљења него пређе. „Милосрђа, човече, милосрђа.“

„Нек се носи твоје милосрђе где му је место! У рај с њиме!“ опет осече онај други опако. „Овде на земљи, право милосрђе булазни, а лажно милосрђе кује заверу. За оног ко будалу изда пољупцем, та будала милосрдна мисли да га воли, а хуља милосрдна на месту сведока милосрдно

сведочи у корист свог друга на клупи оптуженичкој.“

„Јамачно, пријатељу,“ узврати племенити методист, с много муке обуздавајући своју све већу срџбу. „Јамачно, благо говорећи, да се заборављаш. Примени на себе,“ настави он, уз спољну мирноћу, уздрхталу од нутарњег осећања. „Претпоставимо, сада, да ја не применим милосрђе у оцени твог карактера по речима које дођоше од тебе; шта мислиш, за каквог бих те огавног, безмилосног човеком сматрао?“

„Без сумње,“ исцери се овај, „за онаквог безмилосног човека какав своју побожност изгуби на начин врло сличан оном на који докеј своје поштење губи.“

„А како то, пријатељу?“ рече овај, и даље савесно задржавајући старог Адама у себи, као да је то самсов којег држи за врат.

„Не брини се ти како је,“ подругну се други, „но, нису сви коњи врли, ништа више него што су сви људи љубазни; а изблиза и када се с њима много петља, неке ствари су заразне. Кад ми нађеш честитог докеја, ја ћу да ти нађем добротворног мудраца.“

„Ту се нешто натукњује.“

„Утолико си луђи ако те то чуди.“

„Проклетниче!“ викну други, а срџба му сада најзад скоро прекипе. „Безбожни проклетниче! Да ме милосрђе

не задржава, могао бих те назвати именима која заслужујеш.“

„Зар би збиља могао?“ увредљиво се подругну овај.

„Јест, и да те научим милосрђу на лицу места,“ викну подбодени методист, те одједном шчепа тог раздражујућег противника за његов отрцани оковратник капута, те га продрма док му палац дрвене не зазвеча по палуби као чуњ. „Мислио си да сам неборац, је ли? Мислио си, сиња кукавица каква јеси, да можеш некажњено злостављати хришћанина?“ те га још једном снажно продрма.

„Лепо речено и још боље изведено, цркво борбена!“ викну један глас. „Бела кравата против целог света“ викну други.

„Браво, браво!“ удружи се мноштво гласова, сврставши се, са сличним одушевљењем, уз одлучног заточника.

„Будале!“ викну онај с дрвеном ногом, измигољивши се и ватрено нападајући гомилу. „Ви, стадо будала, под овим капетаном будала, на овој лађи будала!“

С тим узвицима, праћеним јаловим претњама против свога кориоца, ова заслужена жртва правде одшепа, као да презире да се даље расправља с таквим олошем. Његов презир, пак, би више неголи узвраћен звиждуцима који су га пратили, док храбри методист, задовољан већ примењеним карањем, беше исувише племенит – да не

поменемо још боље разлоге – да би у том учествовао. Све што рече беше, док показиваше према противнику што се удаљава: „Ено га где се одгегава на својој једној усамљеној нози, која симболише његов једностранни поглед на људску природу.“

„Само верујте свом офарбаном мамцу,“ узврати онај издалека, показујући на црнога богаља, „и ја ћу бити освећен.“

„Али ми му нећемо веровати!“ узвикну један глас заузврат.

„Утолико боље,“ подругну се сада овај. „Чујте,“ додаде, уставивши се у месту, „чујте, назван сам канадским чичком. Врло добро. И то семенитим; још боље. И тај семенити чичак канадски био је доста добро протресен међ вама; то је понајбоље. Усуђујем се рећи да је нешто семена истресено; па зар неће исклијати? А кад буде исклијало, будете ли секли млади чичак, неће ли још више клијати? То га охрабрује и прија му. Елем, кад вам фарме буду добро снабдевене мојим чичком, та онда их може напустити!“

„Ама, шта то све значи?“ упита сеоски трговац, буљећи.

„Ништа; завијање, на растану, пораженог вука,“ рече методист. „Зловоља, много зловоље, која је рахитично дете његовог злог срца које не верује; од ње је полудео. Верујем да је он неко ко је природно покварен. Ох, пријатељи,“

подиже он руке као у проповедници, „ох, драги моји, како нас опомиње жалосни приказ овог трабуњала. Користимо се том лекцијом; а зар она није ово: да ако – иза сумње у Провиђење – има нечег против чега човек треба да се моли, то је против сумње у свога сабрата. Био сам у лудницама пуним трагичних зловољника, и тамо видео како сумња свршава: циника, у ћудљивом лудилу, где мрмља у ћошку; годинама јалов инвентар туна; оборене главе, гризе своју усну, стрвинар самог себе; док му, на махове, из супротног ћошка стиже кревелење идиота.“

„Какав пример,“ прошапута један.

„Могао би одвратити Тимона,“ беше одговор.

„Ох, ох, џентлмени, зар немате вере у овог јадног старог мркоњу?“ сад завапи црнац враћајући се, пошто беше, током задњег приказа, уплашено отабао подаље.

„Веру у тебе?“ понови махиално онај што је шаптао, нагло се окренувши, ненадно измењена изгледа. „То ће се тек видети.“

„Рећи ћу ти како стоји ствар, Ебане,“ слично измењеним гласом рече онај који беше одговорио шаптачу; „онај простак,“ он показа на дрвену ногу у даљини, „без сумње је човек доста прост, и не бих волео да сам као он; но то није разлог да ти не би могао бити неки црни Јеремија Самарош.“

„Значи, нема вере у овог јадног старог мркоњу?“

„Пре но што ти веру поклонимо,“ рече трећи,
„сачекаћемо извештај доброг центлмена који оде у потрагу
за једним од твојих пријатеља што треба да каже коју реч у
твоју корист.“

„У том је случају врло вероватно,“ рече четврти, „да ћемо
овде до Божића чекати. Не би ме чудило да тог доброг
центлмена више не видимо. Пошто буде мало узалуд
тражио, закључиће да је направљен будалом, па нам се
тако неће врати од чисте срамоте. Чињеница је да и сам
почињем да се осећам мало мучно у вези с овим мркоњом.
Има нешто чудно у вези с овим мркоњом, можете бити
сигурни у то.“

Црнац завапи још једном, па се у очају окрете од задњег
говорника и преклињући ухвати методисту за skut капута.
Међутим, промена се десила с тим пређе распаљеним
посредником. Изгледа неодлучна и брижна, он немо
погледа молитеља; према коме, некако – по оном што је
личило на нагонске упливе – првотно покренуте сумње сад
опћенито оживеше, и то, аколи икако, с додатном
строгошћу.

„Нема вере у овога јадног старог мркоњу,“ опета завапи
црнац, пустивши skutове и окрећући се свуда око себе.

„Јест, јадни мој човече, ја у тебе имам вере,“ сад узвикну

пређе поменути сеоски трговац, кога молба црнчева, дошавши тако жалостиво за петама бешћутности, као да најзад човечно пребаца на његову страну. „И ево, ево нешто доказа мога поверења,“ те с тим, туривши амрел под мишку, и гурнувшу руку у цеп, он извуче кесу и сњом, случајно, своју посетницу, која, непримећено, испаде на палубу. „Ево, ево, сироти мој човече,“ настави он, пружајући по долара.

Захвалном за новчић не више неголи за љубазност, богаљу лице засја као углачани бакарни тигањ, те се он довуче корак ближе и једном испруженом руком прими милостињу, док му, као несвесно, његова једна истурена кожна бадрљица покри посетницу.

Учињено упркос општем расположењу, добро дело трговчево не беше, можебит, без своје непријатне накнаде од стране светине, пошто се чинило да то добро дело некако њима преноси неку врсту укора. Изнова се, и тврђе него икад, диже повика на црнца, и изнова он завапи своју жалопојку и молбу; понављајући, измеђ других ствари, да би пријатељи његови, чији попис он већ беше делимично изговорио, безусловно говорили у његову корист кад би неко отишао да их нађе.

„Што ти сам не одеш да их нађеш?“ запита један осоран лађар.

„Како могу ићи да их тражим сам? Пријатељи овог старог хитроног мркоње морају доћи њему. Ох, где ли је, где је онај добри пријатељ овога мркоње, добри човек с флором?“

Тог часа прође један послужитељ звонећи звоном, позивајући све особе што немају карте да приступе у канцеларију капетанову; које саопштење брзо разреди гомилу око црног богаља, који и сам ускоро невољно отаба с очију, вероватно доста истим послом ко и остали.